ձոր․ ընդունում է Թռլգոմ առ–ը, որ ոռոգում է Թռլգոմ գեղը․ Ծղալտխորա առ–ը, որոնք ոռոգում են Կապարիա գեղը։ Պորտայի եւ Բերդայի մէջ են Օպիզա[1], Օպիզճալա, Դավկատուռ, Գվերդա գեղերը եւ Դաբա մայրան։

Մինչեւ վերջին պատերազմը Շաւշէթում հայ քրիստ․ գեղեր էին Օքրոբավխոր, Սաթլէլը Վ․ եւ Ս․, Մամանելիս, Բարա․ իսկ Իմերխեւում՝ Փխիկուր եւ Դովլաթ․ ուրիշ ո՛չ մի քրիստ․ ժողովուրդ։ Սաթլել, Մամանելիս, Փխիկուր եւ Դովլաթ հայ–կաթոլիկներ էին ապրում եւ դրանք շատ հին էին այդ վիճակում։

Բերդայի, Պորտայի աւերում գտնուած տաճարների արձանագրութիւնը նոյնպէս Արդանուչի, Փենեքի, Թաուսքարի տաճարների արձանագրութիւնները վրացերէն է եւ այդ արձանագրութիւններով շատերը կարծում են, թէ Ճորոխի Աւազանի Շաւշէթ, Արդանուչ, Տրիա, Փխուանջուր, Պալխար–Բահլ, Օլթի եւ նոյնն իսկ Թորդում ապրել են երբ եւ իցէ վրացիներ։ Վրացիները ապրել են եւ ճնչիչ վրացական տարր նկատելի է Իմերխեւ, Մաճխիխել, մանաւանդ Աջարա վտակների Աւազանում․ իսկ մնացեալ վտակների աւերում վրացական ազ–

[1] Օպիզայի վանքը, տաճարը եւ շրջակայքի շինութիւնները նրա ճոխութիւնն են վկայում Թ—ԺԲ դարերում։ Այս կողմերում էլ կան նախապատմական շրջանի վիթխարի շէնքերի հետքեր։